

**Cuvânt la deschiderea cursului de pregătire a subofițerilor de poliție
în domeniul relației poliție - comunitate multiculturală**

*(Câmpina, 15 noiembrie 2000; organizatori - Institutul pentru cercetarea și prevenirea
criminalității, Școala de subofițeri de poliție "Vasile Lascăr" din Câmpina și Centrul de
resurse pentru diversitate etnoculturală din Cluj-Napoca)*

Vă mulțumesc pentru invitația pe care mi-ați făcut-o de a lua parte la deschiderea cursului dumneavoastră.

Spre deosebire de un număr destul de mare de alte chestiuni ținând de actualitatea evoluțiilor din societatea românească, problematica multiculturalității, a estompării discriminărilor pe criterii etno-culturale pare să aibă parte de un "destin" mai fericit. Evoluțiile, deși încă lente, anevoioase și contradictorii sunt - mai ales prin comparație cu altele - importante de la un an la altul. Asociația pentru Apărarea Drepturilor Omului în România - Comitetul Helsinki are, prin însăși definiția proprie, o preocupare constantă în acest domeniu și nu putem să nu observăm, de exemplu, că dacă în anii 1993-1995 grija noastră ținea de soluționarea legală a celebrelor conflicte interetnice de la Hădăreni, Racșa și Bâcu, în anul 2000 reprezentanții noștri au participat, printre altele, la conceperea ordonanței de guvern privind prevenirea și sancționarea tuturor formelor de discriminare. Așadar, dacă în urmă cu cinci sau șase ani atenția noastră viza descurajarea unor conflicte prin care populația majoritară amenința, fizic chiar, existența unor comunități etnice, astăzi ea privește "acțiunile afirmative", înțelese ca măsuri speciale pe care statul le ia în folosul grupurilor defavorizate. Faptul că astăzi pe agenda organizațiilor neguvernamentale, a celor care militează pentru alteritate și multiculturalitate, poate să intre găsirea de mecanisme legislative și instituționale care să facă imposibilă orice discriminare a persoanelor pe bază de rasă, naționalitate, etnie, limbă, religie, categorie socială ori sex și orientare sexuală este un indiciu că suntem în prezența unor evoluții încurajatoare. Ceea ce dumneavoastră faceți în aceste zile la Câmpina este, cred, la fel, un semn al evoluțiilor încurajatoare.

Autoritățile publice, și între ele Poliția și Justiția în mod special, au un rol cât se poate de precis în prevenirea și tratarea stărilor conflictuale în comunitățile multiculturale. În ceea ce-i privește pe polițiști, desigur, procedeele de tehnică polițienească au importanța lor, și probabil că vă veți opri asupra lor în măsura necesară, însă eu sunt de părere că aspectele ținând de mentalitate nu sunt cu nimic mai puțin importante. Îmi aduc aminte de investigațiile pe care le-am făcut împreună cu colegii mei în cazurile Racșa și Bâcu și pot să vă spun cu toată certitudinea că principala cauză a represaliilor cu consecințe dramatice ale majorității românilor împotriva romilor din acele localități o constituiau prejudecățile celor dintâi față de ceilalți. Nu conta că doar unul sau doi dintre romi făcuseră o faptă reprobabilă, întreaga comunitate căreia ei aparțineau trebuia alungată, pedepsită, mai ales prin incendierea gospodăriilor. Din păcate, așa gândeau nu doar aproape toți sătenii, dar și preotul și cei de la primărie, și chiar și șeful de post. "Țiganii", spuneau ei, "sunt cu toții hoți și leneși".

Orice lucru rău care se întâmpla în comună, mai ales furturi pe care polițiștii nu reușiseră să le elucideze, era atribuit în mod automat romilor. În destule cazuri, reprezentanții asociației noastre descopereau că romii erau "leneși" pentru că nu aveau unde să muncească și să-și câștige existența, autoritățile locale refuzând nu o dată să le atribuie și lor o suprafață cât de mică de pământ, la care erau îndreptățiți după legea funciară.

Opinia noastră este că polițiștii - și mai ales tinerii polițiști - au datoria să se bată cu prejudecățile. Pentru că ele nu numai că otrăvesc climatul în care ar trebui să conviețuiască pașnic și civilizată membrii unei comunități multiculturale dar, în cazul autorităților, pot să ducă la o aplicare inechitabilă a legii. Ceea ce, la rândul ei, constituie o sursă a alimentării și escaladării frustrărilor și o premisă a conflictelor. Stereotipiile antiminoritare sunt la noi, din păcate, încă foarte viguroase. Una din explicații o găsim în chiar ceea ce se întâmplă, încă, în presa noastră. Sunteți, desigur, cititori de ziare și ați avut ocazia ca în zilele din urmă să vedeți relatările despre un jandarm din Târgu Jiu care a murit în urma unor lovituri primite de la o persoană de etnie romă. Evident, fapta agresorului este cât se poate de gravă, mai cu seamă că militarul se afla în misiune pentru menținerea ordinii într-un local public. Numai că acest subiect a fost plasat trei zile la rând pe pagina întâi a unora dintre cele mai importante cotidiene centrale, sub titluri de genul acesta, "Țigani din Târgu Jiu au ucis un soldat". Repet, fapta este cât se poate de gravă, iar știrea despre ea poate să fie de primă pagină. Însă nu se poate să nu fie pusă întrebarea: de ce toate ziarele au simțit nevoia să scrie, cu litere de-o șchioapă, că autorii faptei sunt "țigani din Târgu Jiu"? Dacă agresorul ar fi fost român, să zicem, ar fi scris vreunul din ziare "Românii din Târgu Jiu au ucis un soldat"? Categorie, nu. A văzut cineva, atunci când un român a lovit sau a ucis un polițist, un asemenea titlu? Un alt exemplu: la sfârșitul anului trecut, un ziar central cu un tiraj foarte mare anunța, tot pe prima pagină, că la Suceava "Un copil de 11 ani a fost violat, torturat și ucis de trei țigani", în text făcându-se între altele și precizarea că cercetările poliției continuă întrucât "cei trei țigani nu au fost încă identificați". Neidentificați, deci, dar sigur țigani! Peste circa o lună, autorul crimei a fost descoperit: cei "trei țigani" s-au dovedit a fi un român. Iar ziarul nostru, evident, nu a făcut nici o rectificare. Și nu a făcut-o pentru că de fapt nu era vorba despre o eroare, ci despre o politică antiminoritară, bine elborată și pe termen lung.

Din păcate, comportamente asemănătoare pot fi întâlnite, nu o dată, chiar și la nivelul autorităților. Într-un interviu pe care l-a dat nu demult, unul din responsabilii cei mai importanți ai Poliției Capitalei vorbea despre infraționalitatea din oraș în termenii "borfașii de țigani", deși, dacă ar fi să continuăm logica aceasta, era clar că înaltul ofițer ar fi avut suficiente motive să fie cel puțin la fel de nemulțumit și de concitadinii români. (Numeroasele vizite făcute de reprezentanții asociației noastre în aresturile Poliției din București confirmă lucrul acesta). Nu știe nimeni ca printre principalii responsabili de devalizarea băncilor de zeci de mii de miliarde de lei să se afle persoane aparținând etniei romilor. Și totuși, nimeni nu a auzit vreun înalt ofițer de poliție să acuze public în vreo formulare asemănătoare, "borfașii de români care au devalizat băncile". Din păcate, exemplele despre un asemenea comportament al polițiștilor ar putea să continue. Apropos, însă, de structura etnică a persoanelor sancționate pentru săvârșirea de fapte penale. Și în acest caz avem de-a face cu o prejudecată dintre cele mai îndepărtate de realitate. Este o opinie larg răspândită că, raportat la numărul de persoane aparținând celor două comunități, proporția persoanelor de etnie romă ar fi sensibil mai mare decât aceea a românilor. Un studiu recent al Ministerului Justiției infirmă însă o astfel de apreciere. Potrivit specialiștilor Ministerului, pe teritoriul României trăiesc aproximativ 1.010.000 de romi, cifră care reprezintă 4,6% din totalul populației, în timp ce proporția deținuților adulți din penitenciarele românești este de 75,1% români, 17,2% romi și 7,7% alte naționalități (maghiari, lipoveni, turci etc). Reprezentanții Comitetului Helsinki Român

au pledat constant ca autoritățile să judece cu aceeași unitate de măsură toate încălcările legii, indiferent de etnia, de poziția socială, de religia ș.a.m.d. ale autorilor lor. Cu nu mult timp în urmă, am vizitat penitenciarul din Miercurea Ciuc, unde am avut ocazia să constatăm o experiență bună. Egalitatea de tratament față de deținuții români și cei maghiari - care chiar dacă mai poate fi încă amendată - evită frustrările și conflictele între membrii celor două comunități. Am insistat de multe ori, cu ocazia vizitelor pe care le-am făcut în aresturile poliției, să se renunțe inclusiv la formularistica ce obligă la mențiuni privind naționalitatea. Pentru că lucrul acesta nu se întâmpla, am recomandat polițiștilor, și continuăm să o facem, să evite asemenea evidențieri, care nu numai că nu au vreo utilitate, dar sunt susceptibile să introducă diferențieri contrare principiilor nediscriminării și egalității în fața legii și chiar să se constituie în premise ale unor stări conflictuale.

În opinia noastră, asumarea acestor principii de către autorități este fundamentală pentru prevenirea stărilor conflictuale în comunitățile multiculturale. Lucrul acesta este valabil începând de la cei care construiesc sistemul legislativ și instituțional și până la magistrați și polițiști. Aplicarea cu aceeași unitate de măsură a legii privind sancționarea faptelor care aduc atingere ordinii și liniștii publice, de exemplu, este o condiție nu doar a autorității de care subofițerul de poliție are nevoie în comunitatea căreia îi aparține, dar și a conviețuirii civilizate și tolerante a membrilor unor comunități precum cele pe care dumneavoastră le aveți în vedere aici. Desigur, sunt și lucruri care nu depind de ofițerii și subofițerii de poliție, cum ar fi unele chestiuni ținând încă de lacune legislative ori de soluționarea de către instanțele de judecată a unor litigii de la nivelul comunităților respective (mai ales cu privire la retrocedarea de bunuri). Și totuși, și în atari situații ofițerii și subofițerii de poliție au datoria să prevină stările conflictuale și violențele. Este, desigur, un lucru comun, dar repetarea lui cred că este încă destul de necesară: autoritatea polițistului va fi cu atât mai solidă și mai eficientă cu cât în exercițiul acesteia el va fi doar un om al legii și nu, să zicem, un credicios ortodox, aliat cu enoriașii coreligionari împotriva celor greco-catolici. Ori un "bun român" atent la "ungurii cu gânduri ascunse". Ori un polițist de naționalitate maghiară împotriva romilor consăteni.

În sfârșit, domnii polițiști ar putea să spună: și totuși, misiunile noastre sunt mai dificile decât discursurile care ni se țin. Nimic mai adevărat! Sunt primul care admite că administrarea unei comunități cu diversitate etnică ori religioasă ridică în România, încă, un număr de probleme deloc neglijabile, inclusiv polițiștilor din asemenea comunități. Cu toate acestea, este greu de imaginat o altă cale a reușitei decât aceea a apelului la o continuă profesionalizare și la învingerea prejudecăților, inerției și intoleranței. Respectul față de cel diferit de noi, față de demnitatea și drepturile lui, la care fiecare din noi înșine aspirăm, este drumul cel mai scurt către normalitate.

Valerian Stan

(Cuvântul ținut a fost primit cu interes de polițiștii subofițeri – cel mai mulți auzeau pentru prima oară în ce fel multiculturalitatea, non-discriminarea etc puteau să constituie pentru ei și pentru comunitățile lor și altceva decât niște noțiuni abstracte. A existat însă și un polițist care în discuțiile de după prezentare mi-a spus „Vă știam de la televizor din perioada în care ați fost la Guvern, și vă apreciam. Acum, dacă nu v-aș fi știut dinainte, aș fi crezut că sunteți țigan.”)